

Ledningssekretariatet,
Rektors kansli

Handläggare:
Hanna Sveen, FD

Yttrande över betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) anmodats att inkomma med synpunkter på betänkandet *Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning* (SOU 2024: 81). Universitetet har följande att anföra.

Sammanfattning

Stockholms universitet...

- tillstyrker skärpta krav på kunskaper i svenska.
- avvisar förslaget att krav på högre betyg i svenska inte ska gälla för tillträde till utbildning som leder till grundläroreexamen med inriktning mot fritidshem.
- tillstyrker att Vidareutbildning för lärare och förskollärare som saknar behörighet (VAL) permanentas.
- ser problem med att ha olika varianter av KPU, dvs. en KPU90 och en försöksverksamhet med KPU60 som båda leder till ämnesläroreexamen.
- tillstyrker att lärosätena får i uppdrag att gemensamt planera utbudet och dimensioneringen av lärarutbildningarna.
- tillstyrker en satsning på små ämnen.
- tillstyrker att ämnes- och ämnesdidaktiska studier ökas med 15 högskolepoäng.
- tillstyrker att andra ämnet i ämnesläroreutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta 60 högskolepoäng.
- avvisar förslag på att ta bort delar som är centrala för den kommande yrkesutövningen ur UVK, men är inte emot en minskning av UVK i sig.
- instämmer i bedömningen att en del av utbildningen bör vara förlagd i skolan eller förskolan under det första läsåret, i den mån det är möjligt.
- tillstyrker intentionen att minska antalet mål i högskoleförordningen. Minskningen av mål behöver dock åtföljas av mindre detaljstyrning.
- ställer sig positivt till kvalitetsförstärkningar för lärarutbildningarna och menar att det är nödvändigt för att bibehålla kvaliteten.

- tillstyrker förslaget på särskilda ersättningsbelopp för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier inom utbildningsområdena HTJS och NTF.
- avvisar justeringen av ersättningsbelopp inom utbildningsområdet Undervisning, då en sådan justering riskerar att leda till en minskning av ersättningsbeloppen för detta utbildningsområde.

Övergripande synpunkter

Stockholms universitet vill understryka vikten av att den statliga styrningen av lärarutbildning genom förordning och examensmål är hållbar över tid. Lärarutbildningarnas innehåll måste kunna anpassas till de undervisningsmetoder som har starkast evidens vid varje given tidpunkt. Därför bör inte förordningstext eller examensmål innehålla ett ensidigt fokus på en särskild vetenskap (exempelvis kognitionsvetenskap) eller föreskriva en metod (exempelvis strukturerad ljudningsmetod).

11 Bättre förberedda och mer motiverade studenter

- *Stockholms universitet tillstyrker skärpta krav på kunskaper i svenska.*
- *Stockholms universitet avvisar förslaget att krav på högre betyg i svenska inte ska gälla för tillträde till utbildning som leder till grundlärarexamen med inriktning mot fritidshem.*

Universitetet tillstyrker krav på lägst betyg C i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 för tillträde till grundlärarutbildning med inriktning mot F-3 och 4-6 och till ämneslärarutbildning, samt lägst betyget D i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 för tillträde till forskollärarutbildning, under förutsättning att det ekonomiska bortfallet av minskat antal studenter kompenseras med kvalitetsförstärkningar. Universitetet tillstyrker höjningen av betygskrav trots vissa principiella invändningar, som exempelvis risken för betygsinflation i gymnasieskolan och spridningseffekter med specifika tillträdeskrav även till andra universitetsutbildningar. Universitetet vill därutöver särskilt påpeka följande:

- Kravet på minst betyg C respektive D avviker från hur behörighetskrav utformas i övriga utbildningsväsendet, där betyg E i kurser är godkänt och tillräckligt för behörighet. Att införa ett krav på betyg C eller D skapar därför en otydlighet i tillträdessystemet för de sökande. Detta är olyckligt, då det är av stor vikt att tillträdessystemet har en förutsägbarhet och transparens så att de potentiella sökande kan planera sina studier långsiktigt.
- Tillträdessystemet står inför en förändring, nu närmast utifrån GY25 där ämnesbetyg ersätter kursbetyg i gymnasieskolan från och med 1 juli 2025, men sannolikt även utifrån Utredningen om likvärdiga betyg och meritvärden (SOU 2025: 18). Därför vore det mindre bra att införa krav på betyg C respektive D i svenska innan åtminstone det nya betygssystemet är implementerat och konsekvenserna är tydliga.

- Universitet välkomnar att konsekvenserna för söktryck och antagning följs upp noggrant och att det eventuellt på sikt ska kunna införas krav på lägst betyg C i svenska även för forskolläraryt utbildning.

Stockholms universitet vill också lämna förslag på en alternativ lösning för att höja kraven för de studenter som antas varje år på lärarutbildningarna, för att på så sätt uppnå bättre förberedda och mer motiverade studenter. Istället för att införa ett särskilt tillträdessystem med särskilda betygskrav enkom för lärarutbildningarna menar universitetet att det etablerade tillträdessystemet för högre utbildning, som syftar till att de bäst lämpade studenterna antas med hjälp av urval, redan är tillräckligt för att kunna fylla denna funktion. En reglerad minskning av platser på lärarutbildningarna skulle uppnå samma resultat (högre konkurrens och ett minskat antal studenter) som de föreslagna ändringarna. Så styrs exempelvis läkarutbildningen.

11.5 Skärpta krav i svenska ska inte gälla alla lärarutbildningar

Stockholms universitet avvisar förslaget att krav på högre betyg i svenska inte ska gälla för tillträde till utbildning som leder till grundläraresexamen med inriktning mot fritidshem. Ett sådant särskiljande av en av de tre befintliga grundläraryt utbildningarna är olyckligt av följande anledningar:

- Kraven (examensmål, förväntade studieresultat, examinationer, förmåga att läsa, bearbeta och tillgodogöra sig kurslitteratur) på de tre grundläraryt utbildningarna är idag lika höga.
- Grundlärare med inriktning mot fritidshem får också legitimation i minst ett praktiskt eller estetiskt ämne och behörighet att undervisa och sätta betyg i skolan, precis som övriga grundlärare.
- Ett särskiljande av en av tre grundläraryt utbildningar skapar statuskillnader mellan lärarkategorier vars uppdrag handlar om att samverka med varandra. Statuskillnader ger också effekter på yrkets attraktivitet och löner.
- Ett höjt antagningskrav kan antas gynna kvarvaro och examensfrekvens även för studenter som studerar till grundlärare med inriktning mot fritidshem.

11.7 Möjlighet att komplettera för behörighet

Universitetet ser positivt på en satsning på behörighetsgivande och högskoleförberedande utbildning för blivande lärarstudenter som saknar kunskaper och färdigheter som motsvarar betyg C (eller D) i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3. Detta behöver dock åtföljas av en utökad ram för lärosätena för att undvika oönskade undanträngningseffekter. En sådan satsning bör inte heller ersättas av en framtida behörighetskomplettering via Komvux, utan båda möjligheterna behövs.

Det behövs dock incitament för att studenter ska välja att komplettera sina betyg, istället för att söka sig till utbildning som saknar de föreslagna betygskraven (exempelvis

Kompletterande pedagogisk utbildning, KPU). Kompletteringar innebär också en längre utbildning och potentiellt fler terminer med studiemedel eller studielån, vilket kan ha en hämmande effekt på söktrycket.

12 Alternativa vägar till en lärarexamen

- *Stockholms universitet tillstyrker att Vidareutbildning för lärare och forskollärare som saknar behörighet (VAL) permanentas.*
- *Stockholms universitet ser problem med att ha olika varianter av KPU, dvs. en KPU90 och en försöksverksamhet med KPU60 som båda leder till ämneslärarexamen.*

Universitetet vill påtala den risk för fragmentering och otydlighet som flera varianter av KPU medför, där studenter splittras på olika program, av vilket det ena leder till en examen på grundnivå (KPU60) och det andra leder till en examen på avancerad nivå (KPU90) samtidigt som de ger samma behörighet för undervisning i skolan. Att ge parallella kompletteringsutbildningar innebär också en fragmentering av lärosätenas resurser, vilket i förlängningen leder till utmaningar med att upprätthålla kvaliteten i utbildningarna.

13 Ökat behov av samverkan

13.3 Samverkan för lärarutbildningarna ska öka

- *Stockholms universitet tillstyrker att lärosätena får i uppdrag att gemensamt planera utbudet och dimensioneringen av lärarutbildningarna.*
- *Stockholms universitet tillstyrker en satsning på små ämnen.*

Universitetet ser positivt på att lärosätena ges ansvar för utbildningsutbud och dimensionering, samt har möjlighet att avgöra hur medlen inom satsningarna bäst kommer till användning.

14 Utveckla innehållet i lärarutbildningarna

Stockholms universitet ställer sig positivt till att innehållet i lärarutbildningarna ska ha en tydlig koppling till professionen.

14.1 Behov av bättre kunskaper i ämnen och ämnesdidaktik

- *Stockholms universitet tillstyrker att ämnes- och ämnesdidaktiska studier ökas med 15 högskolepoäng.*
- *Stockholms universitet tillstyrker att andra ämnet i ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta 60 högskolepoäng.*

Universitetet önskar dock en viss flexibilitet i att avgöra vilka delar av ämnes- och ämnesdidaktiska studier som har behov av att stärkas, liknande vad som aviseras för

ämneslärarutbildningen med inriktning mot gymnasieskolan. Det gäller särskilt inom det fritidspedagogiska området samt det förskolepedagogiska området, där det finns skäl att fokusera delar av det utökade utrymmet även på kompetenser som är specifika för grundlärare med inriktning mot fritidshem respektive för förskollärare.

Om ytterligare 15 högskolepoäng i grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem ägnas åt språkutveckling samt läs-, skriv- och matematikinläring, får dessa områden oproportionerligt mycket utrymme i relation till övriga områden som ingår i fritidshemmets syfte och uppdrag.

14.2.2 UVK ska inriktas mot den kommande yrkesutövningen

- Stockholms universitet avvisar förslag på att ta bort delar som är centrala för den kommande yrkesutövningen ur UVK, men är inte emot en minskning av UVK i sig.

Universitetet ser en möjlighet i att visst innehåll i den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) kan ingå i det nationella professionsprogrammet. På så vis kan blivande lärare få kunskaper och färdigheter nödvändiga för professionen både innan och efter examen. Det är dock viktigt att de delar av UVK som är utgör en nödvändig grund för blivande lärare kvarstår i den grundläggande utbildningen, det vill säga i UVK. Det inkluderar bland annat värdegrunden i skolan och förskolan ”innefattande de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna”. Detta innehåll menar universitetet ger blivande lärare grundläggande kunskaper som behövs för att kunna omsätta skolans värdegrund i praktiken. Skrivningen om vetenskap behöver också vara bredare än ”evidensbaserade metoder” för att säkerställa att lärare kan utveckla och förankra sin undervisning i (olika sorters) forskning och kan förmedla ett vetenskapligt förhållningssätt till sina elever. Stockholms universitet förespråkar därför att nuvarande skrivning om vetenskapsteori behålls.

14.5 VFU i lärarutbildningarna idag

- Stockholms universitet instämmer i bedömningen att en del av utbildningen bör vara förlagd i skolan eller förskolan under det första läsåret, i den mån det är möjligt.

15 Ökat fokus på kognitionsvetenskap

Stockholms universitet ställer sig positivt till ett ökat fokus på kognitionsvetenskap i lärarutbildningarna, men vänder sig emot den snäva definitionen av kognitionsvetenskap, och det ensidiga fokuset på densamma.

Kognitionsvetenskapen har, som utredningen påpekar, stark evidens när det gäller kunskap om hjärnan och minne. Men kunskap är ett bredare begrepp än minne, där till exempel EU:s nyckelkompetenser haft stor betydelse för utformningen av de läroplaner som för närvarande gäller. Risken är att den kunskapssyn som blivande lärare får tillgång till reduceras till minnes- och faktakunskaper, något som stämmer dåligt med skolans bredare uppdrag.

Universitetet bedömer att kognitionsvetenskap med fördel kan integreras både i ämnes- och ämnesdidaktiska studier.

16 Ökat fokus på undervisning om läs- och skrivinläring

Stockholms universitet ställer sig positivt till ett ökat fokus på läs- och skrivinläring, men ser problem med att peka ut en enda namngiven metod (strukturerad ljudningsmetod – phonics) för läs- och skrivundervisning. Universitetet menar att det saknas evidens för att en läs- och skrivundervisning i F–3 som helt baseras på denna metod är bättre för alla elever än en balanserad läs- och skrivundervisning, och motsätter sig därför förslagen att föreskriva en metod i examensmålen. Lärare behöver naturligtvis ha gedigna kunskaper om språket och sambandet mellan språkljud (fonem) och skriftspråkets symboler (grafem), samt kunna arbeta strukturerat med eleverna. Men läs- och skrivinläring under de fyra första åren i skolan behöver fokusera på mer än så. Bland annat behöver lärare mot de tidiga årskurserna också ha verktyg för att arbeta med fortsatt läs- och skrivutveckling.

17 Uppdaterade examensmål

- *Stockholms universitet tillstyrker intentionen att minska antalet mål i högskoleförordningen. Minskningen av mål behöver dock åtföljas av mindre detaljstyrning.*

Att exempelvis peka ut en enda undervisningsmetod i förordningstext är inte hållbart över tid då lärarutbildningarnas innehåll måste kunna anpassas till de undervisningsmetoder som har starkast evidens vid varje given tidpunkt.

Andra konkreta synpunkter på ändringsförslag för examensmålen exemplifieras med två examensmål för förskolläraryrket nedan.

- 1) Det föreslagna målet att ”visa kunskap om skolväsendets organisation och styrdokument innefattade läroplaner, kursplaner samt förskolans värdegrund” ter sig missriktat för förskolläraryrket då förskola varken har kurser eller kursplaner.
- 2) Det föreslagna målet ”visa förmåga att observera, *analysera* och bedöma barns lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål samt att informera och samarbeta med *barn vårdnadshavare*” bör behålla formuleringar från tidigare mål enligt markeringar. Förskolläraryrket bör fokusera på att observation och bedömning av barns lärande och utveckling uttalat ska *analyseras* för att tydliggöra vilka aspekter av förskolans utbildning som behöver justeras, förändras eller förbättras för att stödja barns lärande och utveckling.

18 Kvalitetsförstärkningar för lärarutbildningarna

- *Stockholms universitet ställer sig positivt till kvalitetsförstärkningar för lärarutbildningarna och menar att det är nödvändigt för att bibehålla kvaliteten.*

- *Stockholms universitet tillstyrker förslaget på särskilda ersättningsbelopp för ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier inom utbildningsområdena HTJS och NTF.*

- *Stockholms universitet avvisar justeringen av ersättningsbelopp inom utbildningsområdet Undervisning, då en sådan justering riskerar att leda till en minskning av ersättningsbeloppen för detta utbildningsområde.*

När antalet studenter (och ersättningen för dem) minskar på grund av skärpta tillträdeskrav är kvalitetsförstärkningar nödvändiga för att universitetet ska kunna upprätthålla kvaliteten i lärarutbildningarna. Därför är det viktigt att de föreslagna höjningarna är tillräckliga.

Universitetet vill påpeka följande:

- Kvalitetsförstärkningarna för ämnes- och ämnesdidaktiska studier bör inkludera det fritidshemspedagogiska området och det förskolepedagogiska området.
- En justering av ersättningsbeloppen för utbildningsområdet Undervisning för att harmoniera med HTJS innebär en uppenbar risk att ersättningen de facto minskar. Om ersättningsbeloppen för utbildningsområdet Undervisning räknas upp med pris- och löneuppräknings (PLO) fram till läsåret 2029/2030 kommer ersättningen då att vara *lika med eller högre* än de föreslagna höjda nivåerna inom HTJS-området (uppräknade med samma PLO), varför en justering kan komma att leda till en *minskad* ersättning för UVK-kurser. Detta kan i viss mån kompenseras av den höjda ersättningen till HTJS-området i ämnes- och ämnesdidaktiska kurser, men det kan bli bekymmersamt för lärarutbildningar som till största delen består just av UVK-kurser, såsom Yrkeslärarprogrammet och KPU, vilka endast föreslås ha en mindre del ämnes- och ämnesdidaktiska studier. För dessa program kan förändringen få negativa konsekvenser då en utebliven kvalitetsförstärkning, eller till och med en lägre ersättning, innebär en uppenbar risk för kvalitetssänkningar.
- En höjning av HTJS för ämnes- och ämnesdidaktiska studier inom lärarutbildningarna kan medföra svårigheter i gränsdragningarna mellan lärarutbildning och övrig utbildning vid samläsning i ämnesstudier.
- Det vore olyckligt om alternativa vägar till lärarexamen undantas från kvalitetsförstärkningarna. Det kan exempelvis avskräcka lärosäten att satsa på KPU, samtidigt som man kan anta att söktrycket till KPU ökar, som en effekt av skärpta tillträdeskrav för annan ämneslärarutbildning.